

Юлія Андріївна Кобзарьова,

студентка факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АКЦІОНЕРІВ ЗА ДОВЕДЕННЯ ДО БАНКРУТСТВА АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

Підставою застосування до акціонерів відповідальності за зобов'язаннями товариства повинна бути відповідальність за дії (бездіяльність) акціонерів, що призвели до неплатоспроможності (банкрутства) товариства. Відповідна норма міститься в ч. 3 ст. 3 Закону РФ «Про акціонерні товариства» [1]: якщо неплатоспроможність (банкрутство) товариства викликано діями (бездіяльністю) його акціонерів або інших осіб, які мають право давати обов'язкові для товариства вказівки або іншим чином мають можливість визначати його дії, то до вказаних акціонерів або інших осіб у разі недостатності майна товариства може застосовуватися субсидіарна відповідальність за його зобов'язаннями. При цьому в Законі вказується, що неплатоспроможність (банкрутство) товариства вважається викликаним діями (бездіяльністю) його акціонерів або інших осіб, які мають право давати обов'язкові для товариства вказівки або іншим чином мають можливість визначати його дії лише у випадку, якщо вони використовували вказане право та/або можливість з метою здійснення товариством дії, завідомо знаючи, що внаслідок цього настане неплатоспроможність (банкрутство) товариства.

Чинне законодавство, а саме ГК України [2], передбачає відповідальність виключно юридичних осіб, холдингових компаній, за зобов'язаннями корпоративного підприємства, якщо через дії або бездіяльність холдингової компанії корпоративне підприємство виявиться неплатоспроможним та визнається банкрутом (ч. 6 ст. 126 ГК України). При цьому поза увагою українського законодавця лишився край важливий аспект відповідальності фізичних осіб – акціонерів та інших юридичних осіб – акціонерів, якими може бути завдана не менша шкода товариству. Так, Б. В. Шуба відзначає про можливість застосування відповідальності не лише до юридичних осіб, а й до фізичних осіб – учасників господарських товариств, оскільки ризики для інтересів кредиторів, зумовлені відносинами контролю-підпорядкування мають місце незалежно від організаційно-правової форми учасника. Для цього вчений пропонує скасувати обмеження, передбачені ст. 126 ГК України та замінити поняття асоційованих підприємств на поняття фактичних відносин залежності [3, с. 14]. При цьому зазначена залежність, відповідно до ст. 126 ГК України, може бути простою (виникає у разі, якщо одне підприємство може блокувати прийняття іншим підприємством рішень, які повинні прийматися кваліфікованою більшістю голосів (ч. 2 ст. 126 ГК України)) та вирішальною (виникає у разі, якщо між підприємствами встановлюються відносини контролю-підпорядкування за рахунок переважної участі в статутному фонді, зокрема, володіння контрольним пакетом акцій (ч. 3 ст. 126 ГК України)).

Про необхідність встановлення відповідальності особи, яка прийняла рішення, яким завдано збитків залежному товариству, зазначають Н. М. Пахомова [4, с. 18] та І. В. Спасибо-Фатеева [5, с. 26]. Їх позиція ґрунтується на тому, що відповідальність акціонера настає в тому разі, якщо він своєю неналежною поведінкою викликав неплатоспроможність акціонерного товариства. Це стосується власників значних пакетів акцій, участь

у загальних зборах яких призвела до прийняття рішень, виконання котрих завдало збитків товариству, або його було визнано неплатоспроможним, або в інших випадках, коли вони могли припускати, що їх голосування призведе до таких наслідків.

В. Д. Примак розглядає критерії допустимості й доцільності законодавчого закріплення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями юридичних осіб з боку їх учасників (засновників): допустимість установлення такого режиму відповідальності зумовлюється наданням учасникам (засновникам) юридичної особи одночасно і майнових, і організаційно-управлінських прав щодо неї, але без визначення при цьому співвідношення між обсягом цих прав (за принципом одна особа – один голос), а доцільність – встановленням певної залежності між конкретним обсягом майнових і організаційно-управлінських прав учасників (засновників) [6, с. 5–11]. Наявність в учасників юридичної особи водночас і майнових, і організаційно-управлінських прав щодо неї, а особливо наявність чинників кореляції обсягу цих прав зумовлює доцільність розгляду питання про запровадження їх додаткової відповідальності за зобов'язаннями відповідних юридичних осіб.

Судова практика з цього приводу закріплює наступні положення. Відповідно до Роз'яснень Вищого арбітражного суду України «Про деякі питання практики застосування Закону України «Про банкрутство»» № 02-5/444 від 18.11.1997 [7], особи, які відповідно до законодавства або установчих документів суб'єкта банкрутства відповідають за його зобов'язаннями відносяться не до основних, а до інших учасників провадження у справах про банкрутство. Майнові активи осіб, що відповідають за зобов'язаннями банкрута, реалізуються лише у разі браку майна банкрута для задоволення усіх вимог кредиторів.

Отже, акціонери повинні нести відповідальність за зобов'язаннями акціонерного товариства у випадку, якщо їх дії (бездіяльність) стали підставою неплатоспроможності (банкрутства) останнього.

Список бібліографічних посилань:

1. Сыродоева О. Н. Акционерное право США и России (сравнительный анализ). М.: Спарк, 1996. 112 с.
2. Господарський кодекс України: закон України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. Ст. 144.
3. Шуба Б. В. Відповідальність учасників господарського товариства як засіб захисту інтересів його кредиторів (порівняльно-правовий аналіз німецького і українського права): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2005. 20 с.
4. Пахомова Н. Н. Основы теории корпоративных отношений (правовой аспект): монография. Екатеринбург, 2004. 113 с.
5. Спасибо-Фатеева І. В. Цивільно-правові проблеми акціонерних правовідносин: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2000. 34 с.
6. Примак В. Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2005. 22 с.
7. Про деякі питання практики застосування Закону України «Про банкрутство»: роз'яснення президії Вищого арбітражного суду України від 18.11.1997 № 02-5/444 // База даних «Законодавство України/Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_444800-97 (дата звернення: 25.04.2017).

Одержано 25.04.2017